

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VARTOJIMO KREDITO ĮSTATYMO NR. XI-1253
PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS KREDITO
ADMINISTRATORIŲ IR KREDITO PIRKĖJŲ ĮSTATYMO NR. XIV-2895 2, 3, 13, 19 IR 23
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų Įstatymų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 pakeitimo įstatymo projektas (toliau – VKĮ projektas) ir Lietuvos Respublikos kredito administratorių ir kredito pirkėjų įstatymo Nr. XIV-2895 2, 3, 13, 19 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – KAKPI projektas) (toliau kartu – Įstatymų projektai) parengti į nacionalinę teisę perkeliant 2023 m. spalio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2023/2225 dėl vartojimo kredito sutarčių, kuria panaikinama Direktyva 2008/48/EB, (toliau – Direktyva (ES) 2023/2225) nuostatas, taip pat siekiant užtikrinti sklandesnį tarpusavio skolinimo platformų operatorių (toliau – TSPO) rinkos veikimą, priežiūros efektyvumą, teisinį aiškumą ir investuotojų apsaugą, atliekami TSPO veiklos sąlygas ir tvarką reglamentuojančių teisės aktų nuostatų pakeitimai. KAKPI projektu atliekami pakeitimai siekiant ištaisyti galiojančio teisinio reglamentavimo, susijusio su kredito administratorių ir kredito pirkėjų teisėmis ir pareigomis bei jų priežiūra, praktikoje pastebėtus trūkumus.

Pagrindinis Direktyvos (ES) 2023/2225 tikslas – užtikrinti aukštus vartojimo kredito gavėjų apsaugos standartus ir skatinti kreditų vidaus rinkos plėtrą, atsižvelgiant į sparčiai besivystantį skaitmenizacijos procesą. Skaitmenizacija turėjo didelę įtaką sprendimų priėmimo ir vartojimo kredito gavėjų įpročių pokyčiams – vartojimo kredito gavėjai tikisi sklandesnio ir greitesnio kredito išdavimo proceso, nes vis daugiau veiksmų atliekama elektroniniu būdu. Skaitmenizacija paveikė ne tik vartojimo kredito gavėjus, bet ir visą vartojimo kredito rinką – atsirado naujų rinkos dalyvių (tarpusavio skolinimo platformos), kurie siūlo įvairių formų kredito sutartis, taip pat atsirado naujų produktų (pvz., trumpalaikis brangus kreditas), naujų informacijos pateikimo būdų (elektroninis būdas) ir vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo būdų (pvz., naudojant automatizuotas sprendimų priėmimo sistemas ir alternatyvius netradicinius duomenis, kurių vartotojas tiesiogiai neteikė arba kurie jam nėra žinomi, kaip kad duomenys iš socialinių tinklų). Visa tai paskatino peržiūrėti 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB (toliau – Direktyva 2008/48/EB) nuostatas – jas pritaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų.

Esminiai Direktyvos 2008/48/EB pakeitimai:

- reguliavimo taikymo srities išplėtimas – atsisakoma reguliavimo taikymo išimčių kreditams iki 200 eurų, sąskaitos kreditavimo sutartims, kai kreditas grąžinamas per vieną mėnesį, kreditams be palūkanų ir kitų mokesčių, taip pat kreditams, kurie turi būti grąžinti per 3 mėnesius ir kuriems taikomi tik nedideli mokesčiai. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatyme (toliau – VKĮ), kuriuo į nacionalinę teisę buvo perkeltos Direktyvos 2008/48/EB nuostatos, nebuvo įtvirtintos išimties kreditams iki 200 eurų ir kreditams, kurie turi būti grąžinami per 3 mėnesius, o kreditams be palūkanų ir kitų mokesčių išimtis buvo taikoma tik siaura apimtimi. Direktyva (ES) 2023/2225, be kita ko, naikinama išimtis išperkamosios nuomos sutartims, kai sutartyje nustatoma ne tik prievolė, kaip buvo taikoma anksčiau, bet ir galimybė įsigyti sutarties objektą, tačiau nustatomos naujos išimties atidėtiems įmokų mokėjimams;

- nustatomi papildomi vartojimo kredito gavėjų informavimo reikalavimai, keičiama ikisutartinės standartinės informacijos apie vartojimo kreditą pateikimo forma;

- įtvirtinamas draudimas taikyti vartojimo kredito ir kitų finansinių produktų siejimą (toliau – siejimas), teikti vartojimo kreditą remiantis numanomu sutikimu ir teikti nepageidaujamą kreditą. Taip pat nustatomi nauji vartojimo kredito sutarties reklamai taikomi reikalavimai ir įtvirtinamos taisyklės, kokio pobūdžio reklama yra draudžiama;

- detalizuojami vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo reikalavimai, įtvirtinamos papildomos vartojimo kredito gavėjų teisės, kai jų kreditingumo vertinimas apima automatizuotą duomenų tvarkymą;

- valstybės narės įpareigojamos nustatyti ribojimus, taikomus pasirinktinai palūkanų normai, bendros kredito kainos metinei normai arba kredito kainai, – tuo siekiama užkirsti kelią piktnaudžiavimui ir užtikrinti, kad vartojimo kredito gavėjams nebūtų galima taikyti pernelyg didelių mokesčių už vartojimo kreditą;

- didinama vartojimo kredito gavėjų, kurie patiria arba, tikėtina, kad patirs finansinių sunkumų, interesų apsauga;

- įtvirtinami verslo etikos principai vartojimo kredito davėjams, taip pat profesinių žinių ir gebėjimų reikalavimai vartojimo kredito davėjų ir vartojimo kredito tarpininkų darbuotojams.

Pažymėtina, kad 2016 metais nacionaline iniciatyva, siekiant sustiprinti atsakingą skolinimą ir skolinimąsi, buvo sugriežtintas vartojimo kreditų teikimo teisinis reguliavimas ir atitinkamai atlikti VKĮ pakeitimai, susiję su skolinimo per TSPO platformas reguliavimu, vartojimo kredito sutarčių reklamos kontrole, vartojimo kredito gavėjo teise atsisakyti sutarties, vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimu ir atsakingo skolinimo principo įtvirtinimu užtikrinant kuo atsakingesnę ir tinkamą kreditingumo vertinimą, vartojimo kredito davėjų pareigą privalomai tikrinti informaciją duomenų bazėse prieš suteikiant vartojimo kreditą, palūkanų normos ribojimais, poveikio priemonėmis ir kt. Direktyvoje (ES) 2023/2225 yra nemažai šių dar 2016 metais nacionalinėje teisėje įtvirtintų nuostatų.

Teikiamų Įstatymų projektų tikslas – į nacionalinę teisę perkelti Direktyvos (ES) 2023/2225 nuostatas, taip pat, siekiant teisinio aiškumo, patikslinti tam tikras VKĮ nuostatas.

Kartu su Direktyvos (ES) 2023/2225 perkėlimu VKĮ projektu atliekami ir TSPO veiklos sąlygas ir tvarką reglamentuojančių teisės aktų nuostatų pakeitimai. TSPO veikla, kai TSPO sudaro sąlygas fiziniams ar juridiniams asmenims (investuotojams) teikti vartojimo kreditus, šiuo metu nėra reguliuojama Europos Sąjungos (toliau – ES) lygiu, todėl, siekiant visų pirma išlaikyti aukštą vartojimo kredito gavėjų, kredituojamų per tarpusavio skolinimo platformą, teisių apsaugą, išlaikomas esamas nacionalinis reguliavimas, kuriuo remiantis VKĮ nuostatos, taikomos vartojimo kredito davėjui, taip pat taikomos ir TSPO. Siekiant didinti TSPO brandą ir per TSPO platformas investuojančių asmenų apsaugą, VKĮ įtvirtinami nuosavo kapitalo reikalavimai, taikomi TSPO.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Finansų ministerijos Finansų rinkų politikos departamento (direktorė Vilma Mačerauskienė, tel. +370 607 92 083) Kapitalo rinkų skyriaus (vedėja Ramunė Radvilienė, tel. +370 690 32 016, el. p. ramune.radvilene@finmin.lt) vyriausioji specialistė Ieva Vaštakaitė (tel. +370 633 27 475, el. p. ieva.vastakaite@finmin.lt) kartu su Lietuvos banko Finansų rinkos priežiūros departamento Kredito ir draudimo paslaugų priežiūros skyriaus (vadovė Justina Šalčiuvienė, el. p. JSalciuviene@lb.lt) vyriausiąja teisininke-koordinatore Jovita Krakauskiene (tel. +370 685 82 628, el. p. JKrakauskiene@lb.lt), vyriausiąja teisininke Rimte Andriukaitiene (tel. +370 660 30 073, el. p. RAndriukaitiene@lb.lt) ir Teisės ir licencijavimo departamento Teisėkūros skyriaus vyresniąja specialiste Aušrine Stumbryte (tel. +370 660 30 074, el. p. AStumbryte@lb.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu vartojimo kreditų išdavimo sąlygas ir tvarką bei šios veiklos valstybinės priežiūros standartus nustato VKĮ. VKĮ nustato priežiūros institucijos funkcijas, teises ir pareigas prižiūrint vartojimo kreditus teikiančių subjektų veiklą, poveikio priemones už VKĮ pažeidimus bei šių poveikio priemonių taikymo pagrindus ir kt. VKĮ, be kita ko, nustato ir TSPO veiklą reglamentuojančias sąlygas.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Su Direktyvos (ES) 2023/2225 perkėlimu susiję pakeitimai

Atsižvelgiant į tai, kad Direktyva (ES) 2023/2225 panaikinama Direktyva 2008/48/EB, VKĮ išdėstomas nauja redakcija.

4.1. Dėl VKĮ taikymo srities

VKĮ projekto 3 straipsnyje nustatoma, kad VKĮ netaikomas kredito sutartims, kai suteikiamo kredito suma viršija 100 000 eurų (šiuo metu VKĮ nuostatos taikomos tik sutartims, kurių suma neviršija 75 000 eurų), ir nuomos ar išperkamosios nuomos sutartims, jei sutartyje vartojimo kredito gavėjui nenustatyta pareiga arba teisė pasirinkti įsigyti sutarties objekto (šiuo metu VKĮ netaikomas nuomos ar išperkamosios nuomos sutartims, jei sutartyje vartojimo kredito gavėjui nenustatyta pareiga įsigyti sutarties objekto).

VKĮ projektu panaikinamos išimtys, taikomos sąskaitos kreditavimo sutartims, kai kreditas gražinamas per vieną mėnesį, ir kredito sutartims, pagal kurias vartojimo kredito davėjas, kurio pagrindinė veikla nėra finansinių paslaugų teikimas, suteikia vartojimo kredito gavėjui kreditą be palūkanų ir kitų mokesčių, skirtą prekėms, kurios būtinos norint naudotis vartojimo kredito davėjo teikiamomis paslaugomis, įsigyti.

Taip pat įtvirtinama atidėtiems įmokų mokėjimams taikoma išimtis. Šiuo pakeitimu siekiama, kad prekių tiekėjai arba paslaugų teikėjai turėtų galimybę pristatyti prekes ar suteikti paslaugas, už kurias vartojimo kredito gavėjai galėtų atsiskaityti per 50 kalendorinių dienų laikotarpį nuo prekių pristatymo arba paslaugų suteikimo dienos. 50 kalendorinių dienų laikotarpis skiriamas, jei prekių tiekėja ar paslaugų teikėja yra mikroįmonė, maža arba vidutinė įmonė. Kitu atveju, jei prekių tiekėja ar paslaugų teikėja yra įmonė, kuri pagal 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos rekomendaciją 2003/361/EB dėl mikroįmonių, mažųjų ir vidutinių įmonių apibrėžimo negali būti priskiriama prie mažų ar vidutinių įmonių, toks atsiskaitymas turi būti atliktas per 14 kalendorinių dienų nuo prekių pristatymo arba paslaugų suteikimo dienos, kai sudaromos nuotolinės sutartys. Kad išimtis galėtų būti taikoma, trečiosios šalys – vartojimo kredito davėjai arba paskolos davėjai – negali siūlyti kredito prekės ar paslaugos kainai padengti, taip pat atidėtiems įmokų mokėjimams negali būti taikomos palūkanos arba kiti mokesčiai, išskyrus VKĮ nustatyto dydžio netesybas už pavėluotas įmokas, be to, siūlomos prekės ar paslaugos, už kurias gali būti atsiskaitoma atidėtų įmokų mokėjimų forma, įmonių ar individualią veiklą vykdančių asmenų vartojimo kredito gavėjui turi būti tiekiamos ar teikiamos tiesiogiai, be trečiųjų asmenų įsitraukimo. Šie pakeitimai turėtų prisidėti prie aukštesnio lygio vartojimo kredito gavėjų apsaugos užtikrinimo.

4.2. Dėl VKĮ vartojamų sąvokų pakeitimo ar papildymo

Į nacionalinę teisę perkeliant Direktyvos (ES) 2023/2225 3 straipsnį, VKĮ projekto 2 straipsniu VKĮ papildomas naujomis sąvokomis: „vartojimo kredito ir kitų finansinių ar draudimo produktų ar paslaugų grupavimas“, „ikisutartinė informacija“, „konsultacinės paslaugos“, „konsultavimo skolos klausimais paslaugos“, „papildoma paslauga“, „profilavimas“, „vartojimo kredito ir kitų finansinių ar draudimo produktų ar paslaugų siejimas“, „vartojimo kredito gražinimas anksčiau nustatyto termino“, „vartojimo kredito kaina“, „vartojimo kredito suma“, taip pat patikslinamos kai kurios VKĮ jau esančios sąvokos.

4.3. Dėl nediskriminavimo principo

VKĮ projekto 4 straipsniu įtvirtinama nuostata, kad vartojimo kredito gavėjas, kuris teisėtai gyvena bet kurioje iš ES valstybių, teikdamas paraišką dėl vartojimo kredito išdavimo arba vykdydamas jau turimus finansinius įsipareigojimus, negali būti diskriminuojamas dėl pilietybės, gyvenamosios vietos ar bet kurios kitos priežasties, nurodytos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnyje. Tačiau vartojimo kredito davėjas neįpareigojamas teikti paslaugų kitose ES valstybėse narėse, jeigu jis tokios veiklos nevykdo.

4.4. Dėl vartojimo kredito reklamai ir rinkodarai taikomų reikalavimų

Siekiant užtikrinti aukštesnį vartojimo kredito gavėjų apsaugos lygį ir teisinio reguliavimo efektyvumą, nustatomi aiškūs atitinkamam vartojimo kredito reklamos būdai ir rinkodarai taikomi reikalavimai. VKĮ projekto 5 straipsniu nustatoma, kad vartojimo kredito reklamoje pateikiama informacija turi būti tiksli, aiški (lengvai įskaitoma, gerai girdima), glausta, gerai matoma (lengva

pastebėti) ir neklaidinanti. Vartojimo kredito reklama negali būti sukuriama klaidingi lūkesčiai dėl vartojimo kredito kainos ar visos sumos, kurią turėtų sumokėti vartojimo kredito gavėjas, ar sudaromas įspūdis, kad vartojimo kreditas pagerins vartojimo kredito gavėjo finansinę padėtį ir galėtų būti alternatyva taupymui, taip pat reklamoje negali būti nurodoma, kad kreditas gali būti suteikiamas nepaisant ankstesnių neįvykdytų finansinių įsipareigojimų ir turimos kredito istorijos. Be to, nustatoma, kad vartojimo kredito reklamoje turi būti pateikiamas aiškiai matomas įspėjimas, kad skolinimasis kainuoja. Taip pat įtvirtinama, kad vartojimo kredito reklamoje pateikiama informacija turi būti gerai matoma, girdima ir pritaikyta prie priemonės, kuria ji pateikiama, pvz., radijo, televizijos, mobiliojo ryšio, planšetinio kompiuterio ir pan., techninių apribojimų.

4.5. Dėl vartojimo kredito gavėjų informavimo ir jiems skirtos ikisutartinės standartinės informacijos teikimo sąlygų

Siekiant užtikrinti, kad vartojimo kredito gavėjai turėtų galimybę susipažinti su svarbiausia informacija apie vartojimo kreditą ir išsirinkti tinkamiausią produktą, VKĮ projekto 6 straipsniu vartojimo kredito davėjams nustatoma pareiga aiškiai ir suprantamai pateikti vartojimo kredito gavėjams bendro pobūdžio informaciją ir nustatomi tokios informacijos turiniui keliami reikalavimai.

Taip pat nustatomi nauji standartinės informacijos pateikimo kokybiniai reikalavimai – VKĮ projekto 7 ir 8 straipsniais nustatoma, kad vartojimo kredito gavėjui pateikiama ikisutartinė informacija turi būti aiški ir gerai matoma, pritaikyta prie priemonės, kuria ji pateikiama, techninių galimybių. Siekiant užtikrinti, kad vartojimo kredito gavėjas turėtų pakankamai laiko susipažinti su pateikta informacija, ją įvertinti ir priimti informuotą sprendimą, visa ikisutartinė informacija turi būti pateikiama iš anksto likus pakankamai laiko iki vartojimo kredito sutarties sudarymo, o ne sutarties sudarymo metu ir tokia informacija vartojimo kredito gavėjui turi būti teikiama nemokamai. Taip pat išskiriama, kokio pobūdžio ikisutartinė informacija laikoma svarbiausia, o kokia – papildoma. Svarbiausia informacija – vartojimo kredito davėjo arba vartojimo kredito tarpininko tapatybė, vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpis, vartojimo kredito palūkanų norma, bendra vartojimo kredito suma, bendros vartojimo kredito kainos metinė norma (BVKKMN), bendra vartojimo kredito gavėjo už kreditą mokama suma, prekės arba paslaugos pavadinimas ir kaina bei netesybos esant pavėluotiems mokėjimams – visais atvejais tokia informacija turi būti išdėstyta pateikiamos standartinės informacijos apie vartojimo kreditą formos pirmame puslapyje. Kita svarbiausia laikytina informacija – įmokos ir jų mokėjimo tvarka, teisė atsisakyti vartojimo kredito sutarties, vartojimo kredito grąžinimo anksčiau nustatyto termino sąlygos ir teisė į kompensaciją, įsipareigojimų nevykdymo pasekmės ir vartojimo kredito davėjo arba vartojimo kredito tarpininko kontaktiniai duomenys – jeigu neįmanoma jos aiškiai pateikti viename puslapyje, gali būti pateikiama antrame minėtos formos puslapyje. Be to, VKĮ projektu nustatoma pareiga vartojimo kredito gavėją papildomai informuoti apie teisę atsisakyti sutarties, jeigu standartinė informacija pateikiama vėliau nei likus vienai dienai iki sutarties sudarymo (įsigaliojimo) dienos, ir tokios teisės įgyvendinimo tvarką.

VKĮ projekto 10 straipsniu vartojimo kredito davėjui ir, jeigu taikoma, vartojimo kredito tarpininkui nustatoma pareiga prieš sudarant vartojimo kredito sutartį nemokamai pateikti vartojimo kredito gavėjui su vartojimo kredito sutartimi ar papildomomis paslaugomis susijusius paaiškinimus, siekiant, kad vartojimo kredito gavėjai galėtų įvertinti, ar siūlomi produktai atitinka jų poreikius ir galimybes priimti atitinkamus finansinius įsipareigojimus. Taip pat nustatomi tokių paaiškinimų turiniui keliami reikalavimai.

VKĮ projekto 11 straipsniu nustatoma pareiga informuoti vartojimo kredito gavėją, kai teikiamas automatizuotu duomenų tvarkymu parengtas asmeniškai pritaikytas pasiūlymas, – vartojimo kredito gavėjas turi būti informuojamas, kad kaina pagrįsta automatizuotu duomenų tvarkymu, ir turi gauti informaciją apie šių duomenų šaltinius.

4.6. Dėl siejimo, grupavimo ir nepageidaujamo kredito suteikimo

Siekiant užkirsti kelią ydingų praktikų, susijusių su vartojimo kredito išdavimu, taikymui, įtvirtinamos atitinkamos nuostatos, draudžiančios siejimą, nepageidaujamo kredito vartojimo kredito gavėjui suteikimą ir vartojimo kredito sutarčių sudarymą remiantis numanomu vartojimo kredito gavėjo sutikimu.

VKĮ projekto 12 straipsniu nustatoma, kad siejimas draudžiamas, išskyrus tam tikras išimtis: 1) riboto naudojimo mokėjimo arba taupomosios sąskaitos atidarymą, už kurios administravimą nebūtų taikomi mokesčiai ir kurios vienintelis tikslas būtų kaupti lėšas vartojimo kreditui grąžinti arba jam administruoti, ir 2) draudimo sutarties, kuria būtų užtikrinamas vartojimo kredito grąžinimas, sudarymą. Sudarant tokią draudimo sutartį, vartojimo kredito gavėjui turi būti užtikrinta galimybė pasirinkti bet kurią draudimo įmonę, siūlančią lygiavertę draudimo apsaugą, taip pat vartojimo kredito gavėjas turi būti informuojamas apie 3 kalendorinių dienų laikotarpį, skirtą draudimo pasiūlymams palyginti ir sprendimui priimti, nebent vartojimo kredito gavėjas išreikštų valią sudaryti sutartį nepraėjus šiam terminui. Taip pat nustatomas draudimas vertinant draudimo riziką pagal su vartojimo kredito sutartimi susijusią draudimo sutartį naudoti asmens duomenis, susijusius su vartojimo kredito gavėjo onkologinių ligų diagnozėmis, jeigu praėjo daugiau kaip 10 metų nuo asmeniui suteikto medicininio gydymo pabaigos. Taip pat nustatoma, kad vartojimo kredito davėjas turi teisę taikyti vartojimo kredito ir kitų finansinių, draudimo produktų ar paslaugų grupavimą.

VKĮ projekto 13 straipsniu įtvirtinamas draudimas teikti nepageidaujamą kreditą iš anksto, negavus vartojimo kredito gavėjo prašymo ir aiškaus sutikimo. Taip pat nustatoma, kad draudžiama sudaryti vartojimo kredito sutartį remiantis numanomu vartojimo kredito gavėjo sutikimu, pvz., iš anksto pažymėjus pasirinkimą, ar vartojimo kredito gavėjui delsiant pateikti sutikimą dėl vartojimo kredito suteikimo.

4.7. Dėl konsultacinių vartojimo kredito teikimo paslaugų teikimo taisyklių

VKĮ projekto 14 straipsniu įtvirtinamos konsultacinių vartojimo kredito teikimo paslaugų (toliau – konsultacinės paslaugos) teikimo vartojimo kredito gavėjams sąlygos ir tvarka – vartojimo kredito davėjai įpareigojami informuoti vartojimo kredito gavėjus, ar tokia paslauga galima, informuoti apie taikomą atlygio politiką, atskleisti, kokia informacija remiantis buvo parengta konkretaus vartojimo kredito produkto (produktų) rekomendacija vartojimo kredito gavėjui. Nustatoma informacijos apie vartojimo kredito gavėją rinkimo konsultacinių paslaugų teikimo tikslu tvarka. Taip pat įtvirtinamos pareigos, taikomos nepriklausomiems konsultantams, – nepriklausomas konsultacijas teikiantiems vartojimo kredito tarpininkams draudžiama už šių paslaugų teikimą arba vartojimo kredito tarpininko veiklos vykdymą gauti komisinį atlyginimą iš vartojimo kredito davėjų, taip pat nustatoma, kad prieš teikiant nepriklausomą konsultaciją turi būti išanalizuotas pakankamas rinkoje siūlomų vartojimo kredito produktų skaičius ir vartojimo kredito gavėjui rekomenduotas tinkamiausias produktas (tinkamiausi produktai), atsižvelgiant į jo finansinę padėtį, pageidavimus ir tikslus. Kai, įvertinus vartojimo kredito gavėjo finansines aplinkybes, pastebima, kad dėl tam tikro vartojimo kredito produkto (produktų) sutarties vartojimo kredito gavėjui gali kilti konkreti rizika, vartojimo kredito davėjas įpareigojamas apie tai informuoti vartojimo kredito gavėją.

4.8. Dėl kreditingumo vertinimo ir prieigos prie duomenų bazių

Siekiant apsaugoti vartojimo kredito gavėjų interesus ir išvengti per didelio įsiskolinimo ir neatsakingo skolinimo buvo peržiūrėtos kreditingumo vertinimo nuostatos ir sugriežtintos taisyklės, pagal kurias vartojimo kredito davėjai privalo atlikti kreditingumo vertinimą prieš suteikdami kreditą vartojimo kredito gavėjui. Pažymėtina, kad Lietuva dar 2016 metais vykusios vartojimo kreditų rinkos reguliavimo peržiūros metu sugriežtino vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo reikalavimus ir VKĮ įtvirtino nuostatas, kad vartojimo kreditas vartojimo kredito gavėjui negali būti suteikiamas, jeigu, remiantis jo kreditingumo vertinimo rezultatais, tikėtina, kad įsipareigojimai pagal vartojimo kredito sutartį nebus įvykdyti. Todėl VKĮ projekte šiuo aspektu atliekami labiau techniniai pakeitimai, siekiant VKĮ nuostatas suderinti su Direktyvos (ES) 2023/2225 nuostatomis.

VKĮ projekto 16 straipsniu taip pat nustatomos taisyklės, susijusios su asmens duomenų naudojimo vartojimo kredito rinkoje praktika, siekiant užtikrinti, kad duomenys ir jų šaltiniai, reikalingi vartojimo kredito gavėjų kreditingumui įvertinti, būtų naudojami skaidriai ir tikslingai. Nustatoma informacija, kuri gali būti vertinama ir kuri negali būti vertinama, priimant sprendimą dėl vartojimo kredito suteikimo. Prie vertintinos informacijos priskiriama informacija apie asmens pajamas ir išlaidas, kitas finansines ir ekonomines aplinkybes, pvz., turimus finansinius įsipareigojimus, pragyvenimo išlaidas ir kt. Specialių kategorijų asmens duomenys, kaip nustatyta

2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas), negali būti vertinami. Tokie duomenys apima informaciją apie vartojimo kredito gavėjo rasę, etninę kilmę, politines pažiūras, religinius įsitikinimus, sveikatos duomenis, informaciją apie seksualinę orientaciją, taip pat informaciją, gautą iš socialinių tinklų.

VKĮ projekto 16 straipsnyje siūloma įtvirtinti papildomas vartojimo kredito gavėjų teises, susijusias su jų kreditingumo vertinimu. Be kita ko, nustatoma, kad tais atvejais, kai vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas atliekamas asmens duomenis tvarkant automatizuotai, vartojimo kredito gavėjas turi teisę reikalauti, kad jo kreditingumo vertinimas ir priimtas sprendimas dėl vartojimo kredito suteikimo būtų peržiūrėti, taip pat gautas kreditingumo įvertinimo paaiškinimas. Be to, nustatoma, kad, atmetus vartojimo kredito gavėjo prašymą suteikti vartojimo kreditą, kai aktualu, vartojimo kredito gavėjas turi būti informuojamas apie galimybę gauti konsultaciją skolos klausimais.

Siekiant užtikrinti asmens duomenų apsaugą ir aiškiau apibrėžti registrų informacinių sistemų ir valstybės informacinių sistemų, taip pat privačių duomenų bazių (toliau – registrai ir informacinės sistemos), naudojamų vartojimo kredito gavėjų kreditingumui vertinti, naudojimo taisykles ir tvarką, VKĮ projekto 17 straipsniu VKĮ papildomas atitinkamomis nuostatomis.

Nustatoma, kad registruose ir informacinėse sistemose, kuriose laikoma informacija apie vartojimo sutartis, turi būti saugomi bent jau duomenys apie vartojimo kredito gavėjų pradelstus mokėjimus, suteikto vartojimo kredito rūšį ir vartojimo kredito davėjo tapatybę. Taip pat įtvirtinama, kad vartojimo kredito davėjai ir vartojimo kredito tarpininkai netvarko specialių kategorijų asmens duomenų ir asmens duomenų iš socialinių tinklų, kurie gali būti laikomi tokiuose registruose ir informacinėse sistemose. Registrų ir informacinių sistemų valdytojai įpareigojami įdiegti procesus, skirtus užtikrinti, kad registruose ir informacinėse sistemose esanti informacija apie vartojimo kredito sutartis būtų tiksli ir laiku atnaujinama. Vartojimo kredito davėjai įpareigojami apie pradelstų mokėjimų įregistravimą registruose ir informacinėse sistemose ir tuo susijusias vartojimo kredito gavėjų teises informuoti vartojimo kredito gavėjus.

4.9. Dėl vartojimo kredito sutartyje pateiktinos informacijos

VKĮ projekto 19 straipsniu patikslinamos vartojimo kredito sutarties turinio nuostatos ir nustatoma, kad bet kokie vartojimo kredito sutarties pakeitimai turi būti sudaromi raštu patvariojoje laikmenoje. Taip pat papildomas informacijos, kuri turi būti pateikiama vartojimo kredito sutartyje, sąrašas – įtraukiama informacija apie tai, koku būdu vartojimo kredito davėjas bus informuojamas apie sutarties atsisakymą, jeigu vartojimo kredito gavėjas nuspręstų pasinaudoti šia teise, koku būdu vartojimo kredito gavėjas pasirenka gauti informaciją, susijusią su vartojimo kredito sutarties pasikeitimu, palūkanų normų pokyčiais, teise nutraukti neterminuotąją vartojimo kredito sutartį ir priminimą apie teisę atsisakyti sutarties. Taip pat į šį sąrašą įtraukiami konsultavimo skolos klausimais paslaugų teikėjai, į kuriuos vartojimo kredito gavėjai galėtų kreiptis, jeigu iškiltų sunkumų dėl finansinių įsipareigojimų vykdymo, kontaktiniai duomenys.

4.10. Dėl vartojimo kredito sutarties ir kredito palūkanų normos pasikeitimų

VKĮ projekto 21 straipsniu VKĮ papildomas nuostata, kad informaciją apie vartojimo kredito davėjo taikomą naują orientacinę vartojimo kredito palūkanų normą galima gauti ir nuotolinio ryšio priemonėmis – vartojimo kredito davėjo oficialioje interneto svetainėje arba mobiliojoje programėlėje.

Pažymėtina, kad Direktyva (ES) 2023/2225 nustatomi informavimo apie sutarties pakeitimą reikalavimai: pareiga iš anksto pateikti siūlomų pokyčių aprašymą, nurodant, ar reikalingas vartojimo kredito gavėjo sutikimas, pakeitimų įsigaliojimo terminą, apskundimo procedūrą, VKĮ įtvirtinti į nacionalinę teisę perkeltiant 2021 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2021/2167 dėl kredito administratorių ir kredito pirkėjų, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2008/48/EB ir 2014/17/ES, (toliau – Direktyva (ES) 2021/2167), kuria nustatytos analogiškos informavimo apie sutarties pakeitimą nuostatos, kaip ir Direktyvoje (ES) 2023/2225.

4.11. Dėl sąskaitos kreditavimo sutarčių ir sąskaitos likučio viršijimo

VKĮ projekto 23 straipsniu VKĮ patikslinamas nurodant, kad tuo atveju, kai vartojimo kreditas suteikiamas sudarant sąskaitos kreditavimo sutartį, vartojimo kredito gavėjui turi būti bent kartą per mėnesį periodiškai suteikiama svarbiausia su sąskaitos kreditavimu susijusi informacija, pateikiant sąskaitos išrašą, ir nustatomos tokio informavimo sąlygos. Taip pat nustatomos sąlygos ir terminai, taikomi bendros vartojimo kredito sumos pagal sąskaitos kreditavimo sutartį sumažinimo arba lėšų panaudojimo sustabdymo atvejais.

VKĮ projekto 29 straipsniu įtvirtinama pareiga sutartyje dėl banko sąskaitos atidarymo nurodyti galimybę viršyti sąskaitos likutį (jei tokia galimybė taikoma), pateikti informaciją apie vartojimo kredito palūkanų normą ir jos taikymo sąlygas, susijusius mokesčius ir kita. Siekiant užtikrinti vartojimo kredito gavėjų apsaugą ir išvengti per didelio vartojimo kredito gavėjų įsiskolinimo, įtvirtinama nuostata, kad tai atvejais, kai sąskaitos likutis yra viršijamas nuolat, vartojimo kredito davėjas privalo vartojimo kredito gavėjui nemokamai suteikti konsultaciją ir pasiūlyti kreiptis į konsultavimo skolos klausimais paslaugų teikėją.

4.12. Dėl apsisprendimo laikotarpio

Šiuo metu galiojančio VKĮ 14¹ straipsnyje įtvirtintas apsisprendimo laikotarpis, kurio metu vartojimo kredito gavėjas, nenurodydamas priežasties, gali atsisakyti vartojimo kredito sutarties ir grąžinti vartojimo kredito davėjui arba paskolos davėjui jam išmokėtą vartojimo kredito sumą nemokėdamas palūkanų ir jokių kitų mokesčių, išlaidų ar kompensacijų. Apsisprendimo laikotarpis prasideda nuo lėšų pagal sudarytą vartojimo kredito sutartį vartojimo kredito gavėjui išmokėjimo dienos.

Taip pat pažymėtina, kad, netaikant apsisprendimo laikotarpio, šiuo metu vartojimo kredito gavėjai turi teisę atsisakyti sutarties, kuri taip pat įtvirtinama ir Direktyvoje (ES) 2023/2225.

Įvertinus tai, kad apsisprendimo laikotarpis praktikoje nėra dažnai taikomas, ir tai, kad vartojimo kredito gavėjai turi teisę atsisakyti sutarties, apsisprendimo laikotarpis vertintinas kaip perteklinis, todėl VKĮ projektu susijusių nuostatų atsisakoma.

4.13. Dėl teisės atsisakyti vartojimo kredito sutarties ir vartojimo kredito grąžinimo anksčiau nustatyto termino

Šiuo metu galiojančios VKĮ nuostatos, susijusios su teise atsisakyti sutarties ir vartojimo kredito grąžinimu anksčiau nustatyto termino, praktikoje veikia tinkamai, tačiau, siekiant užtikrinti dar didesnę vartojimo kredito gavėjų apsaugą, atliekami keli VKĮ nuostatų papildymai ir techniniai pakeitimai. VKĮ projekto 26 straipsniu nustatoma, kad jeigu vartojimo kredito gavėjui nebuvo pateikta visa informacija apie vartojimo kredito sutartį ir jos sąlygas, sutarties atsisakymo terminas pratęsiamas iki 12 mėnesių ir 14 kalendorinių dienų. Taip pat įtvirtinama, kad jeigu nustatytas susietojo vartojimo kredito visiško grąžinimo laikotarpis viršija 14 kalendorinių dienų, atitinkamai pratęsiamas vartojimo kredito sutarties atsisakymo terminas, kad atitiktų nustatytą susietojo vartojimo kredito grąžinimo trukmę. Be to, kai vartojimo kredito gavėjui nebus pateikta informacija apie jo teisę atsisakyti vartojimo kredito sutarties pagal VKĮ 19 straipsnio 2 dalies 17 punktą, vartojimo kredito gavėjas turės teisę atsisakyti vartojimo kredito sutarties neribotą laiką.

VKĮ projekto 28 straipsniu VKĮ papildomas nuostata, kad tuo atveju, kai vartojimo kredito gavėjas grąžina kreditą ar jo dalį anksčiau, negu nustatyta vartojimo kredito sutartyje, apskaičiuojant bendros vartojimo kredito kainos sumažinimą turi būti atsižvelgiama į visus vartojimo kredito davėjo, įskaitant TSPO ar paskolos davėjo vartojimo kredito gavėjui nustatytus mokesčius ir palūkanas. Taip pat patikslinama kompensacijos, kurios gali reikalauti vartojimo kredito davėjas ar paskolos davėjas vartojimo kredito gavėjui grąžinus vartojimo kreditą arba jo dalį anksčiau nustatyto termino, apskaičiavimo tvarka, nustatant, kad kompensacijos galima reikalauti, kai anksčiau nustatyto termino grąžinamas vartojimo kreditas ar jo dalis viršija 2 800 eurų per bet kurį 12 mėnesių laikotarpį. Kompensacija apskaičiuojama nuo anksčiau nustatyto termino grąžinamos vartojimo kredito sumos, viršijančios 2 800 eurų sumą.

4.14. Dėl vartojimo kredito davėjams ir vartojimo kredito tarpininkams keliamų verslo etikos reikalavimų ir darbuotojams taikomų reikalavimų

VKĮ projekto 37 straipsniu įtvirtinami vartojimo kredito davėjų ir vartojimo kredito tarpininkų verslo etikos principai: pareiga vykdyti veiklą sąžiningai, teisingai, skaidriai, profesionaliai ir atsižvelgiant į vartojimo kredito gavėjų interesus kuriant ir reklamuojant vartojimo kredito produktus, teikiant vartojimo kreditą vartojimo kredito gavėjams ir sudarant bei vykdant vartojimo kredito sutartis. Be to, nustatomi reikalavimai, taikomi darbuotojų, atsakingų už vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimą, atlyginimo politikai, kuri turi būti suderinama su patikimu ir veiksmingu rizikos valdymu, apimti interesų konfliktų vengimo priemonės, nustatant, kad atlyginimas nepriklauso nuo priimtų paraiškų suteikti vartojimo kreditą skaičiaus ar jų santykinės dalies.

VKĮ projekto 38 straipsniu nustatomos vartojimo kredito davėjų ir vartojimo kredito tarpininkų pareigos ir jų darbuotojams taikomi reikalavimai. Įtvirtinamas reikalavimas darbuotojams bei vartojimo kredito tarpininkams (fiziniais asmenimis) turėti tinkamo lygio žinias ir gebėjimus vartojimo kredito sutarčių parengimo, siūlymo vartojimo kredito gavėjams ir sudarymo klausimais, jei taikoma, tarpininkavimo veikla, taip pat išmanyti vartotojų teisių apsaugos klausimus, kreditingumo vertinimo reikalavimus, kiek tai susiję su vartojimo kredito teikimu, siekiant užtikrinti tinkamą jiems pavestų funkcijų ir VKĮ įtvirtintų reikalavimų vykdymą. Įpareigojama šias žinias ir gebėjimus tobulinti ir reguliariai atnaujinti. Nustatoma vartojimo kredito davėjų ir vartojimo kredito tarpininkų pareiga užtikrinti, kad jų darbuotojai atitiktų VKĮ nustatytus būtiniausius žinių ir gebėjimų reikalavimus.

4.15. Dėl konsultavimo skolos klausimais paslaugų

VKĮ projekto 31 straipsniu nustatoma, kad vartojimo kredito gavėjams, kurie patiria arba, tikėtina, kad patirs sunkumų, vykdydami savo finansinius įsipareigojimus, turi būti teikiamos konsultavimo skolos klausimais paslaugos. Už šias paslaugas vartojimo kredito gavėjams galės būti taikomi tik nedideli mokesčiai, kurie negalės viršyti vieno procento nuo Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio baudmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo nustatyta tvarka nustatyto minimalių vartojimo poreikių dydžio. Taip pat vartojimo kredito davėjai įpareigojami nustatyti finansinių sunkumų patiriančių vartojimo kredito gavėjų ankstyvo nustatymo procesus ir politiką ir, jei reikia, pasiūlyti vartojimo kredito gavėjams lengviausiai pasiekiamą konsultavimo skolos klausimais paslaugų teikėją.

Už konsultavimo skolų klausimais paslaugų teikimo praktinį įgyvendinimą ir šių paslaugų prieinamumo užtikrinimą yra atsakinga Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – SADM). SADM, įgyvendindama Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gruodžio 12 d. nutarimu Nr. XV-54 „Dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, nuostatas, Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 151 „Dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 2.3.13 papunktyje numatę priemonę (*Siekiant, kad skolų turintys asmenys įgytų finansinio raštingumo žinių bei gebėjimų ir neiškrstytų iš darbo rinkos ar į ją sugrįžtų, sukurti bent 20 konsultantų per visą Lietuvą turinčių konsultavimo sistemą skolų turintiems asmenims*), kurios įvykdymo data planuojama 2026 metų II ketvirtį.

Gyventojų įsiskolinimo problema dažnu atveju yra kompleksinė ir finansinius sunkumus patiriantiems asmenims gali būti aktualu gauti įvairiapusę pagalbą. Todėl SADM pagal kompetenciją vertina įvairias galimybes, kad pagalba ir paslaugos minėtiems asmenims būtų prieinamos pagal jų individualius poreikius.

4.16. Dėl vartojimo kredito davėjų ir vartojimo kredito tarpininkų įtraukimo į viešuosius sąrašus, reikalavimų vartojimo kredito davėjų bei vartojimo kredito tarpininkų vadovams ir darbuotojams

VKĮ projekto 39–41, 45 ir 46 straipsniais atnaujinamos vartojimo kredito davėjų įrašymo į viešąjį vartojimo kredito davėjų sąrašą ir išbraukimo iš jo sąlygos, taip pat nustatomi reikalavimai vartojimo kredito davėjų ir vartojimo kredito tarpininkų vadovams ir dalyviams bei nepriklausomiems vartojimo kredito tarpininkams ir vartojimo kredito davėjo vardu veikiantiems vartojimo kredito tarpininkams taikomi reikalavimai ir sąlygos dėl įrašymo į atitinkamus viešuosius vartojimo kredito

tarpininkų sąrašus. Vartojimo kredito davėjo vardu veikiančio vartojimo kredito tarpininko vadovui prieš pradėdant eiti pareigas priežiūros institucijos pritarimo nereikalaujama, nes pagal VKĮ įtvirtintą tvarką priklausomų vartojimo kredito tarpininkų vadovai turi atitikti tam tikrus VKĮ nustatytus reikalavimus, tačiau vertinimo tvarka ir procedūros priklauso vartojimo kredito davėjo kompetencijai. Šiuo atveju už tai, kad į viešąjį vartojimo kredito davėjo vardu veikiančių vartojimo kredito tarpininkų sąrašą asmuo būtų įrašytas tik nustatius, kad asmuo arba šio asmens vadovai atitinka VKĮ įtvirtintus reikalavimus, yra atsakingas vartojimo kredito davėjas. Vartojimo kredito davėjų vardu veikiančių vartojimo kredito tarpininkų ir vartojimo kredito davėjų bendradarbiavimas yra glaudus, tokie tarpininkai yra tinkamai apmokomi, taip pat vartojimo kredito davėjai nustato atitinkamas taisykles dėl paslaugų teikimo, kurių priklausomas vartojimo kredito tarpininkas turi laikytis vykdydamas veiklą. Už nepriklausomų vartojimo kredito tarpininkų įrašymą į viešąjį nepriklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašą yra atsakinga priežiūros institucija. Prieš nepriklausomo vartojimo kredito tarpininko vadovui pradėdant eiti pareigas, būtina gauti priežiūros institucijos pritarimą. Atsižvelgiant į tai, kad tam tikrų rizikų ar kitų aplinkybių, dėl kurių reikėtų keisti esamą tvarką, kai už įrašymą į viešąjį priklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašą atsakingas pats vartojimo kredito davėjas, nebuvo pastebėta, galima teigti, kad tokia sistema veikia tinkamai ir vartojimo kredito gavėjų apsaugos užtikrinimui neigiamos įtakos nedaro.

Pagal šiuo metu galiojančią tvarką (kuri nesikeis ir priėmus VKĮ projektą), vartojimo kredito davėjo teisė įrašyti asmenį į vartojimo kredito davėjo vardu veikiančių vartojimo kredito tarpininkų sąrašą yra pagrįsta vidinėmis tvarkomis ir procedūromis, kurias nustato vartojimo kredito davėjas. Tai apima reikalavimus pateikti tam tikrą informaciją ar duomenis, pagal kuriuos vartojimo kredito davėjas atlieka vertinimą dėl priklausomo vartojimo kredito tarpininko atitikties nustatytiems reikalavimams. VKĮ įtvirtinta, kokius reikalavimus priklausomų vartojimo kredito tarpininkų vadovai turi atitikti, tačiau vertinimo tvarką ir procedūras nustato vartojimo kredito davėjas.

VKĮ 45 straipsnyje įtvirtintas reikalavimas priežiūros institucijai savo interneto svetainėje skelbti nepriklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašą, o 46 straipsnyje įtvirtintas reikalavimas vartojimo kredito davėjui savo interneto svetainėje skelbti jo vardu veikiančių vartojimo kredito tarpininkų sąrašą. Šios nuostatos užtikrina galimybę vartojimo kredito gavėjams pasitikrinti, ar konkretus rinkos dalyvis yra prižiūrimas, ar ne, ar jis turi teisę vykdyti vartojimo kredito tarpininko veiklą, ar ne. Tai suteikia vartotojams saugumo ir pasitikėjimo Lietuvos finansų rinka. Vartotojų apsaugos požiūriu nepriklausomų ir vartojimo kredito davėjo vardu veikiančių vartojimo kredito tarpininkų sąrašų viešas skelbimas leidžia įrodyti subjektų atitiktį VKĮ ir kituose vartojimo kredito teikimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytiems reikalavimams bei pasirengimą teikti paslaugas ir vykdyti veiklą. Beje, pažymėtina, kad jeigu priežiūros institucija įrašo asmenį į viešąjį nepriklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašą, tai reiškia, kad toks subjektas turi teisę teikti tarpininkavimo paslaugą, kaip tai apibrėžiama VKĮ 45 straipsnio 1 dalyje.

Praktikoje konsultacines paslaugas teiks nepriklausomi vartojimo kredito tarpininkai. VKĮ 46 straipsnio 6 dalies tikslas yra nustatyti priežiūros institucijos teisę išbraukti iš viešojo nepriklausomų kredito tarpininkų sąrašo tuos nepriklausomus vartojimo kredito tarpininkus, kurie nepradėjo vykdyti arba nebevykdo realios veiklos, be kita ko, per VKĮ nustatytą terminą nepradėjo teikti konsultacinių paslaugų arba nustatytą laikotarpį jų nebeteikia. Šiomis nuostatomis siekiama užtikrinti, kad viešajame nepriklausomų kredito tarpininkų sąrašė būtų įrašyti tik realią veiklą vykdančys subjektai. Dėl šios priežasties VKĮ 45 straipsnio 8 dalyje įtvirtinama pareiga nepriklausomam vartojimo kredito tarpininkui pačiam pateikti prašymą išbraukti jį iš viešojo sąrašo, jeigu, be kita ko, jis nepradėjo teikti konsultacinių paslaugų per 12 mėnesių nuo jo įrašymo į viešąjį nepriklausomų vartojimo kredito tarpininkų sąrašą dienos arba pastaruosius 12 mėnesių nebeteikia konsultacinių paslaugų.

Atkreiptinas dėmesys, kad priežiūros institucija savo interneto svetainėje skelbia duomenis apie visus finansų rinkų dalyvius ar jų sąrašus.

4.17. Dėl skundų nagrinėjimo

VKĮ 36 straipsnio pakeitimu nustatoma pareiga nepriklausomiems vartojimo kredito tarpininkams nagrinėti vartojimo kredito gavėjų skundus. Šiuo metu tokia pareiga nustatyta tik

vartojimo kredito davėjui. Pakeitimu siekiama teisinio aiškumo, kiek tai susiję su vartojimo kredito gavėjų skundais dėl nepriklausomų vartojimo kredito tarpininkų teikiamų paslaugų. Pažymėtina, kad nepriklausomi vartojimo kredito tarpininkai nėra susiję tik su vienu vartojimo kredito davėju ir siekia vartojimo kredito gavėjui padėti rasti tinkamiausią vartojimo kredito variantą bei už tai gauna komisinį mokestį. Įvertinus egzistuojantį panašios apimties reguliavimą draudimo tarpininkavimo srityje, t. y. kad Lietuvos Respublikos draudimo įstatyme nustatoma pareiga draudimo brokerių įmonėms nagrinėti draudėjų, apdraustųjų, naudos gavėjų, nukentėjusių trečiųjų asmenų ir kitų suinteresuotų asmenų skundus dėl draudimo brokerių įmonės teikiamų paslaugų, VKĮ 36 straipsnyje taip pat įtvirtinama pareiga nepriklausomiems vartojimo kredito tarpininkams nagrinėti vartojimo kredito gavėjų skundus, susijusius su jų teikiamomis paslaugomis. Be to, nustatoma registru ir informacinių sistemų valdytojų pareiga nagrinėti vartojimo kredito gavėjų pateikiamus skundus, susijusius su jiems priklausančiuose registruose ir informacinėse sistemose esančia informacija ir duomenimis apie vartojimo kredito sutartis.

4.18. Dėl galiojančioje VKĮ redakcijoje esančio 40 straipsnio išbraukimo

Projektu atsisakoma VKĮ 40 straipsnyje įtvirtintų nuostatų, susijusių su naryste Europos Sąjungoje, kuriose nustatoma pareiga priežiūros institucijai informuoti Europos Komisiją apie tam tikras Direktyvoje (ES) 2008/48/EB įtvirtintas reglamentavimo galimybes bei savo interneto svetainėje skelbti informaciją apie valstybių narių sprendimus pasinaudoti išimtimis, numatytomis šioje Direktyvoje, nes tokios pareigos priežiūros institucijai nebūdingos ir įprastai šią informaciją Europos Komisijai teikia valdžios institucijos, o tokie ES direktyvų straipsniai nereikalauja perkėlimo ir kituose finansų rinką reglamentuojančiuose teisės aktuose jų nėra. Priežiūros institucijai įprastai nustatomos pareigos, susijusios su Europos priežiūros institucijų atitinkamomis informavimo pareigomis. Atsižvelgiant į tai, kad Direktyvos (ES) 2023/2225 42 straipsnyje nurodyta pareiga pranešti Europos Komisijai apie reglamentavimo galimybių pasirinkimą ar išimčių taikymą yra nustatyta valstybėms narėms, o ne priežiūros institucijoms, šis straipsnis naikinamas.

4.19. Kiti pakeitimai

Atsižvelgiant į tai, kad Direktyva (ES) 2023/2225 keičiamos taisyklės dėl ikisutartinės informacijos teikimo, VKĮ projektu atitinkamai keičiami VKĮ 1 ir 2 priedai. Taip pat papildomas VKĮ 3 priedas, įtraukiant į jį Direktyvą (ES) 2023/2225. KAKPI projekto 1 straipsniu atliekamas techninis patikslinimas.

Pagal Direktyvoje (ES) 2023/2225 nustatytus perkėlimo į nacionalinę teisę terminus visi šią direktyvą perkeliančios teisės aktai turi būti priimti iki 2025 m. lapkričio 20 d., todėl atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos banko valdybos 2012 m. lapkričio 29 d. nutarimu Nr. 03-245 „Dėl Bendros vartojimo kredito kainos metinės normos skaičiavimo taisyklių patvirtinimo“ bus perkeliamos Direktyvos (ES) 2023/2225 nuostatos, šio nutarimo pakeitimai turi būti parengti ir priimti iki Direktyvoje (ES) 2023/2225 nustatyto termino. Dėl šios priežasties VKĮ projekto 4 straipsnio 4 dalyje nustatoma, kad Lietuvos bankas turi priimti VKĮ 56 straipsnio 6 dalyje nustatytus įgyvendinamuosius teisės aktus. Tuo tarpu VKĮ projekto 4 straipsnio 3 dalyje yra nustatomas ilgesnis su Direktyvos (ES) 2023/2225 nuostatų perkėlimu nesusijusių įgyvendinamųjų teisės aktų priėmimo terminas – iki 2026 m. gegužės 19 d.

Su TSPO reguliavimu susiję pakeitimai

4.20. TSPO veiklos riziką ribojantys reikalavimai

Šiuo metu VKĮ nustatyta, kad TSPO įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis kaip 40 000 eurų. Šio reikalavimo atitiktis tikrinama įrašymo į viešąjį TSPO sąrašą metu. VKĮ nenustatyti TSPO nuosavo kapitalo reikalavimai. Siekiant užtikrinti TSPO veiklos tvarumą ir tęstinumą ir įvertinant tai, kad nuosavo kapitalo (nuosavų lėšų) reikalavimas padidintų tikimybę, kad TSPO turės lėšų TSPO turėtoms faktinėms išlaidoms padengti, taip pat lėšų, skirtų su kitomis rizikomis susijusioms išlaidoms padengti (įskaitant atvejus, kai TSPO veikia nutraukiama), VKĮ projekto 53 straipsnyje nustatomas TSPO taikomas reikalavimas dėl nuosavo kapitalo (nuosavų lėšų) taikymo.

4.21. Patikslinami reikalavimai dėl TSPO, veikiančių pagal VKĮ, įrašymo į viešąjį TSPO sąrašą

VKĮ projekto 48 straipsniu įtvirtinama TSPO pareiga licencijavimo proceso metu, be kitų dokumentų, reikalingų TSPO, veikiančiam pagal VKĮ, įtraukti į viešąjį TSPO sąrašą, papildomai priežiūros institucijai pateikti TSPO veiklos modelio aprašymą ir informaciją apie riziką ribojančių reikalavimų (t. y. nuosavo kapitalo (nuosavų lėšų)) tenkinimą.

Atitinkamai išbraukiamos nuostatos dėl įstatinio kapitalo reikalavimo tenkinimo.

4.22. Įtvirtinamos nuostatos, susijusios su TSPO pašalinimu iš viešojo TSPO sąrašo

Šiuo metu VKĮ nėra tiesiogiai įtvirtintos priežiūros institucijos teisės išbraukti TSPO iš viešojo TSPO sąrašo, jeigu TSPO nebevykdo tarpusavio skolinimo platformos administravimo veiklos arba nepradėjo jos vykdyti per VKĮ nustatytą terminą. Todėl atitinkamai VKĮ projekto 49 straipsnyje nustatomos sąlygos ir tvarka, kuriomis remdamasi priežiūros institucija turėtų teisę TSPO, nepradėjusius vykdyti veiklos per 12 mėnesių terminą arba nebevykdančius veiklos 12 mėnesių, išbraukti iš viešojo TSPO sąrašo. Taip pat manytina, kad šiuo metu VKĮ nustatytas 6 mėnesių terminas TSPO pradėti vykdyti veiklą yra per trumpas, todėl siūloma nustatyti ilgesnį – 12 mėnesių – terminą, per kurį TSPO turėtų pradėti vykdyti veiklą nuo įtraukimo į viešąjį TSPO sąrašą dienos.

4.23. Sudaromos palankesnės investavimo per TSPO platformas sąlygos

VKĮ projekto 1 straipsniu atliekamu VKĮ 25² straipsnio pakeitimu atsisakoma iki šiol galiojusio paskolos davėjams juridiniams asmenims taikyto ribojimo, draudžiančio investuoti daugiau nei 500 eurų į vienam vartojimo kredito gavėjui suteiktus ir negrąžintus vartojimo kreditus vienoje tarpusavio skolinimo platformoje. Šis pokytis sudarys palankesnes sąlygas instituciniams investuotojams efektyviau panaudoti turimą kapitalą, kartu prisidės prie Lietuvoje veikiančių TSPO sektoriaus augimo ir konkurencingumo didinimo, taip pat padės sumažinti jiems tenkančią administracinę naštą. O paskolos davėjams fiziniams asmenims, investuojantiems per TSPO platformas, maksimalią investavimo į vienam vartojimo kredito gavėjui suteiktus ir negrąžintus vartojimo kreditus vienoje tarpusavio skolinimo platformoje sumą siūloma padidinti nuo 500 eurų iki 1 000 eurų. Pakeitimai atitiktų šiandieninės tarpusavio skolinimo rinkos realijas.

4.24. Patikslinamas TSPO atlygio realizavimo metodas

Pagal šiuo metu galiojantį reglamentavimą numatoma, kad ne mažiau kaip 75 procentai atlygio, kurį vartojimo kredito gavėjas sumoka TSPO, turi būti skaičiuojama proporcingai nuo vartojimo kredito gavėjo grąžintų įmokų. Tačiau dėl tokio atlygio paskirstymo principo nėra tinkamai atspindimos iki sudarant vartojimo kredito sutartį TSPO patiriamos sąnaudos. Todėl VKĮ 2 straipsniu atliekamu VKĮ 25³ straipsnio pakeitimu numatoma keisti atlygio už TSPO suteiktas paslaugas principą – atlygis būtų siejamas ne su faktinėmis vartojimo kredito gavėjo grąžintomis įmokomis, bet su visu vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpiu. Be to, siūloma nustatyti, kad ne mažiau kaip 50 procentų atlygio, kurį vartojimo kredito gavėjas sumoka TSPO, būtų paskirstoma proporcingai per visą vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpį iki jo pabaigos. Tai užtikrintų galimybę TSPO gauti atlygį už faktiškai suteiktas paslaugas ir susigrąžinti dar iki sutarties įsigaliojimo dienos patirtas išlaidas, tokiu būdu užtikrinant teisinę ir ekonominę logiką.

4.25. Patikslinami TSPO ir TSPO veiklai keliami reikalavimai

VKĮ projekto 52 straipsniu įtvirtinami papildomi reikalavimai TSPO: reikalavimas nustatyti priemones, susijusias su galimais interesų konfliktais, nustatant TSPO pareigą turėti ne tik interesų konfliktų vengimo, bet ir interesų konfliktų nustatymo bei valdymo priemones, taip pat pareigą TSPO nustatyti antrinės rinkos tarpusavio skolinimo platformoje taisykles, jeigu TSPO ketina vykdyti antrinę rinką, ir pareigą TSPO nustatyti naudojimosi tarpusavio skolinimo platforma tvarką.

4.26. Įtvirtinami reikalavimai, taikomi TSPO interneto svetainėje skelbiamai informacijai

VKĮ projekto 54 straipsniu papildomas VKĮ nustatytas nebaigtinis TSPO interneto svetainėje skelbiamos informacijos sąrašas, nurodant, kad TSPO savo interneto svetainėje privalo skelbti ir šią informaciją:

1. aktyvią nuorodą į priežiūros institucijos interneto svetainėje skelbiamą viešąjį TSPO sąrašą;
2. informaciją apie savo taikomas organizacines ir administracines interesų konfliktų vengimo, nustatymo ir valdymo priemones;

3. patvirtintą naudojimosi tarpusavio skolinimo platforma tvarkos aprašą;
 4. patvirtintas antrinės rinkos tarpusavio skolinimo platformoje taisykles, jeigu TSPO ketina vykdyti antrinę rinką;

5. taikomas klientų skundų nagrinėjimo taisyklės, įskaitant informaciją apie galimybę vartojimo kredito gavėjams dėl skundo ar ginčo nagrinėjimo kreiptis į kompetentingas institucijas, kartu pateikti aktyvią nuorodą į priežiūros institucijos interneto svetainėje skelbiamą vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų nagrinėjimo tvarkos aprašą.

VKĮ projekto 54 straipsnyje įtvirtinama nuostata, kad TSPO privalo užtikrinti, kad tarpusavio skolinimo platformoje skelbiama informacija būtų aiški, neklaidinanti ir aktuali.

VKĮ 54 straipsnio 1 dalies 5 punkte nurodytos klientų skundų nagrinėjimo taisyklės – tai TSPO patvirtintos vidaus taisyklės, kuriomis TSPO vadovausis, nagrinėdamas savo klientų (paskolos davėjų ir vartojimo kredito gavėjų) pateiktus skundus dėl TSPO paslaugų. VKĮ 54 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatomas reikalavimas TSPO šias taisykles skelbti viešai, t. y. TSPO interneto svetainėje.

Siekiant sumažinti rinkos dalyviams tenkančią administracinę naštą ir sudaryti palankesnes sąlygas veikti, VKĮ projekto 4 straipsnio 2 dalimi nustatoma, kad VKĮ projekto 1 ir 2 straipsniais keičiami VKĮ 25² ir 25³ straipsniai 2026 m. sausio 1 d. Pažymėtina, kad šie straipsniai neperkelia Direktyvos (ES) 2023/2225 nuostatų, o atliekamais pakeitimais sudaromos palankesnės sąlygos TSPO veiklai.

Atlikus siūlomus pakeitimus, būtų sudarytos palankesnės sąlygos priežiūros institucijai vykdyti efektyvią TSPO veiklą vykdančių rinkos dalyvių priežiūrą, nuostatos, reguliuojančios TSPO veiklą, taptų teisiškai aiškesnės ir būtų užtikrinama aukštesnio lygio per TSPO platformas investuojančių asmenų apsauga, be to, būtų užtikrinta, kad rinkoje pradėtų veikti tik patikimi ir tinkamai rizikas valdantys rinkos dalyviai.

Lietuvos Respublikos kredito administratorių ir kredito pirkėjų įstatymo pakeitimai

KAKPI projektu pašalinti pastebėti teisinio reguliavimo trūkumai, kartu užtikrinant, kad reglamentavimas bus aiškesnis ir kels mažiau klausimų suinteresuotiems asmenims.

Kredito administratorių ir kredito pirkėjų įstatymo (toliau – KAKPI) 12 straipsnio 1 dalyje nustatyti iš skolininko gautų lėšų apsaugos reikalavimai turėtų būti taikomi ir tais atvejais, kai, pagal KAKPI, kredito administravimo paslaugą teikia vartojimo kredito davėjai (kredito davėjai). KAKPI projekto 2 straipsnio 3 dalyje atliekami pakeitimai, kurie padės tai užtikrinti.

Kadangi KAKPI 3 straipsnio 6 dalyje pateikiama nuoroda į kredito įstaigą, apibrėžtą 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 575/2013 dėl riziką ribojančių reikalavimų kredito įstaigoms, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012, su visais pakeitimais, o šio reglamento reikalavimai taikomi tik bankams ir centrinėms kredito unijoms, KAKPI projekto 3 straipsnio 6 dalyje nurodomos ir kredito unijos. Tokiu būdu užkertama galimybė klaidingam vertinimui, kad KAKPI nuostatos galioja tik iš bankų ir centrinių kredito unijų įsigytų kreditoriaus teisių pagal neveiksnius kredito sutartis arba pačių neveiksnių kredito sutarčių administravimui. Poreikį atlikti pakeitimus pagrindžia KAKPI aiškinamojo rašto 4 dalis, kurioje nurodyta, kad „Tokios kredito įstaigos yra bankai, centrinės kredito unijos ir kredito unijos“.

KAKPI projekto 13 straipsnio 2 dalyje atlikti techniniai pakeitimai pateikiant nuorodas į aktualius šiuo metu galiojančius įstatymus.

Atsižvelgiant į tai, kad, gavus informaciją tik apie bendrą perleistų kreditoriaus teisių pagal neveiksnius kredito sutartis neapmokėtą sumą, bendrą perleistų kreditoriaus teisių pagal neveiksnius kredito sutartis skaičių ir vertę, priežiūros institucijai nebūtų galimybės tinkamai identifikuoti kredito pirkėjo ir kartu vykdyti KAKPI 19 straipsnio 4 dalyje nurodytos pareigos – perduoti kredito pirkėjo buveinės valstybės narės priežiūros institucijai informaciją, KAKPI projekto 19 straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktuose nurodoma, kad priežiūros institucijai turi būti pateikiama informacija apie kiekvienam konkrečiam kredito pirkėjui perleistų kreditoriaus teisių pagal neveiksnius kredito sutartis bendrą neapmokėtą sumą ir kiekvienam konkrečiam kredito pirkėjui perleistų kreditoriaus teisių pagal neveiksnius kredito sutartis skaičių ir vertę.

KAKPI projekto 23 straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktuose keičiamas 2 metų informacijos pateikimo terminas į 6 mėnesius, nes 2 metų terminas neatitinka Direktyvos (ES) 2021/2167 20 straipsnyje nurodyto informacijos pateikimo termino. Originaliame šios direktyvos 20 straipsnio tekste anglų kalba nurodytas reikalavimas informaciją priežiūros institucijai apie perleidžiamas kreditoriaus teises pagal neveiksnią kredito sutartį teikti kas pusmetį, o ne kas 2 metus, kaip nurodyta lietuviškame minėtos direktyvos tekste.

Kiti pakeitimai

Įstatymų projektais atlikti ir kiti techniniai patikslinimai, pvz., papildytos, išbrauktos ar patikslintos nuorodos į ES teisės aktus ir pan.

Asmens duomenų apsaugos klausimai (įskaitant tinkamų duomenų subjekto pagrindinių teisių ir interesų apsaugos priemonių nustatymą, bet tuo neapsiribojant) detaliau bus reglamentuojami VKĮ įgyvendinamuosiuose teisės aktuose.

VKĮ 56 straipsnis papildomas atitinkama nuostata, kuri nėra įtvirtinta Direktyvoje (ES) 2023/2225, siekiant teisinio aiškumo ir atsižvelgiant į tai, kad priežiūros institucija nevykdo VKĮ ir kituose teisės aktuose nustatytų asmens duomenų apsaugos užtikrinimo reikalavimų laikymosi priežiūros, taip pat su registrais bei informacinėmis sistemomis susijusių reikalavimų vykdymo priežiūros.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Numatoma, kad Įstatymų projektai neturės neigiamų pasekmių, nes jo nuostatomis siekiama užtikrinti visišką Lietuvos Respublikos ir ES teisės aktų suderinamumą.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimti Įstatymų projektai neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Numatoma, kad teisinis reglamentavimas bus labiau pritaikytas prie spartaus skaitmenizacijos proceso, atsisakius tam tikrų reguliavimo taikymo išimčių, skirtingų valstybių narių vartojimo kreditų teikimo sąlygos taps labiau suderintos, todėl pagerės vartojimo kreditų vidaus rinkos veikimas. Taip pat bus sukurtos sąlygos sistemingai teikti konsultavimo skolos klausimais paslaugas asmenims, kurie patiria arba, tikėtina, kad patirs sunkumų, vykdydami savo finansinius įsipareigojimus, susiduria arba gali susidurti su sunkumais. Dėl šių priežasčių bus užtikrintas teisinis aiškumas, sustiprinta vartojimo kredito gavėjų apsauga ir skatinamas vartojimo kredito davėjų konkurencingumas.

8. Ar Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, kitų įstatymų keisti nereikės.

10. Ar Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas, o Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. VKĮ projekto naujos ir tikslinamos sąvokos suderintos su Valstybine lietuvių kalbos komisija.

11. Ar Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir ES dokumentus

Įstatymų projektai atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir ES dokumentus.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Teikiamiems Įstatymų projektams įgyvendinti bus parengti ir priimti Lietuvos banko teisės aktai, taip pat turės būti keičiamas Lietuvos banko valdybos 2012 m. lapkričio 29 d. nutarimas Nr. 03-245 „Dėl Bendros vartojimo kredito kainos metinės normos skaičiavimo taisyklių patvirtinimo“.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymams įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų nereikės.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymų projektų rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Vartojimo kreditas“, „vartojimo kredito gavėjas“, „vartojimo kredito davėjas“, „vartojimo kredito tarpininkas“, „bendros vartojimo kredito kainos metinė norma“, „vartojimo kredito sutartis“, „tarpusavio skolinimo platformos operatorius“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Papildomi Įstatymų projektų pagrindimai ir paaiškinimai nereikalingi.
